

SETMANARI IL·L·STRAT DE LITERATURA NOVAS Y ANUNGIS
Dedicat ab preferencia al desarrollo de la vida teatral de Catalunya

Número Extraordinari

DEDICAT

A LA DONA CATALANA

CUATRE PARAULAS

las donas de la nostra terra dedi-
quém lo número d' avuy ab que co-
mensa l' any III de nostra publicació.

Gracias mil á tots los
que 'ns han secundat en
aquesta empresa.

LA REDAGGIÓ

Maria Josepha Massanés

VUY que la doña catalana honra aquestas planas, no podia faltar lo nom de tant ilustre escriptora, una de las glorias més llegendarias de Catalunya, á la vegada qu' esplendent estrella de la literatura castellana donada la época en que va comen-

sar á resplandir son poderós estre poétich.

Va naixer nostra escriptora lo dia 19 de Mars de 1811, filla de D Joseph Massanés, coronel de enginyers y persona molt coneguda y apreciada en sa época.

La infancia y joventut de Massanés, transcorreguda en diadas de perill's continuos per las turlulentas situacions que atravessá Espanya fins á 1840, se presenta plena de vicissituts y de dolors.

Quedá de molt nena sense mare y cuydada per sos amorosos avis materns, tingué de lluytar desde molt jove ab las preocupacions de l' época que vedavan á las noyas dedicarse á las llettras pera qual conreu sentia predisposició.

La decidida voluntat del seu pare vencé los escrúpols dels avis y 's doná á la Loya una instrucció tant amplia com permetian alashoras los escassos elements de que en nostra Barcelona 's disposava.

Y molt feu en aquest sentit, puig possehia 'l coneixement dels antichs clássichs que consultava directament porque coneixia bé l' idioma llatí y 'as llenguas francesa é italiana, lo qual era raríssim entre las senyoras de son temps.

Los primers fruits de son preclar ingeni varen aparèixer l' any 1835 en que publicá diferentas poesias en los periódichs *El Vapor*, *El Guardia Nacional* y *La religión* y la seva surtida, mereixeren al mateix temps que general aplauso no menos general admiració.

Pero la sorpresa aumentá al publicar l' any 1841, lo primer volúm de sas poesias.

Y no es pas estrany que causés sorpresa, puig qu' era la primera dona que á Espanya y en nostre sigle s' atrevia á presentarse airosa demanant lloch de honor en lo torneig de las modernas lluytas literarias.

Una de las composicions del mentat volúm, la no menada *El beso maternal*, va ésser reproduhida en molts periódichs espanyols y extrangers, essent traduhida al inglés y profusament reproduhida per los diaris dels Estats Units americans, y recomanada pera la lectura

per orde del govern nort-americá, á todas las escolas de primera ensenyansa de la Confederació.

Desde alashoras lo nom de Josepha Massanés fou conegut en lo mon de las llettras y la seva colaboració buscada ab interés per diaris y revistas. Aixis veyém que en 1837 va ser nombrada socia de número de la societat filo-dramática y en 1838 rebé lo titol de académica honoraria de la Real Academia de Bonas Llettras. Ademés fou en 1842 distingida ab lo nomenament de socia facultativa de «La filomática», establerta igualment en nostra ciutat.

L' any 1849, va contraurer nostra poetisa matrimoni ab D. Ferran Gonzalez de Ortega, capitá d' infantaría, per qual motiu tingué de trasladarse á viurer á Madrid desde ahont se dedicá ab igual ardor al estudi y cultiu de la poesia.

Una vegada allí fou nombrada socia facultativa del «Liceo artistico literario» y trabá relacions ab los primers escriptors del regne.

L' any 1850, sorti lo segon volúm de sas poesias que tituló *Flores marchitas*, entre las que sobressurten los carts biblichs y la poesia *¡Oh padre mio!* en la qual se manifesta son viu desitj de retorná á sa pátria Catalunya.

Empregué luego un viatge per Espanya y en ell demostrá son amor á lo típicu ó regional de las encontradas recorregudas, publicant un cuadro de costums aragonesas, plé de color y vida, així com altres de tradicions populars andalusas.

De aquesta época datan sas patrióticas composicions *Las glorias marítimas catalanas* y *Tarragona*. Aixis arribá l' any 1859. Aquesta fetxa mereix serne escrita ab lletras d' or en los anals de la historia contemporánea de Catalunya.

Las guspiras del sagrat foch del amor patri brotadas uns cuants anys enrera, van pendrer alta volada, y ab la restauració de la institució del Jochs Florals, comensá á reviurer literariament l' idioma catalá, essent aixó mostra y bressol del renaixement polítich vingut més tart ab lo nom de catalanisme.

La Sra. Massanés, aymadora com la que més del esplendor de nostra terra, acullí ab entussiasme la evolució que s' operava y desde alashoras la veyém escriuer y publicar en catalá ab més valentia y sentiment de lo que havia fet fins avants de la transformació. Y aixis havia de ser, tota vegada que la llengua própia es sempre la millor pera explayarse la potent imaginació del poeta.

En nostra parla, donchs, pulsá todas las cordas de la lira poética, desde la épica fins á la humorística sentne dos valentas demostracions *La roja barretina* y *Lo viudo atribulat*; de la nota íntima dels afectes del cor, n' es proa la que copiém á continuació.

Lo nom de Josepha Massanés mereix per dret propi figurar entre la pléyade dels millors autors del renaixement, y nosaltres á permetreu la indole d' aquest treball que no es més que quatre mal girbadas notas, hauriam volgut dedicarli un estudi complet, puig s' hi fa acreedora de modo indiscutible.

Mori aquesta ilustre dama lo dia 1 de Juliol de 1887 ó sia á 76 anys d' edat.

Rendim humil tribut á la seva memoria ab lo que duyém escrit y publicant lo seu retrato al comensar l' article.

J. BRÚ SANCLEMONT.

ALLI DALT

Per esta vall funesta
De plors y dol,
Camino desvalguda
Y sens consol.
Ja ab sos torrents no lluyto.

M' hi deixo anar.
Se que el gorch ahont m' empenyen
M' ha de dragar.

De lluytar ¿qué en treuria?

¿Qui tinch? qui vol
Que jo en lo mon ne reste
Ni un dia sol?

Com la vella palmera
D' herm africá,
Cremada y combatuda
Per l' huracá,

Que sempre ha donat sombra
Als peregrins,
Sens rebre may de pluja
Raig cristallins,

Aixis fou de ma vida

La avara sort,
Molts en mi han trobat sombra,
Jo may conhort.

Jo maternal carinyo

Poch so reüt,

Lo fraternal afecte

No he conegu;

Lo autor de ma existencia,

Món Pare amat,

Deu en su eterna gloria

J' há coronat

També al sol de ma vida.

llum del cor meu,

Mon Espós, m' alegria,

Lo volgué Deu.

Ja may en mas entranyas

Sér s' ha albergat,

Ni ab la sang de mas venas

S' ha al-imentat.

Quina agonia 'm falta

Ja que sufrir?

¿Quánt tants y tans martiris

Veuré finir?

Si tras fera borrasca

Ve calma al mar,

Si lo esplet tras la sega

Torna á brotar,

Si després de nit fosca

Ve un jorn seré,
Per qué may tras mas penas
Consol no 'm vé?

Si per tota desdita

Te 'l temps consols,

¿Per qué, Senyor, turturas.

Té per mi sols?

Mireu que la desdita

Fa por al mon,

Mireu que ell va apartantse

Del meu entorn.

O Deu just! feu que al manco

Al meu costat

Algún esluvi quede.

De la amistat!

MARÍA JOSEPHA MASSANÉS .

COMPARANSA

Aixis com la viola bosca-
na, amaga sa delicada forma
y hermós color, entre la her-
ba ahont creix, pero, sos
perfums suavíssims, la des-
cubreix a la vista del que
afanyós la busca, del mateix
modo, la dona, deu escudar
sos dots, ab que l' haja afa-
vorida la Providencia, ab lo
pudorós vel de ia modestia;
y sas virtuts, la descobrirán
á la vista de aquell, que 'l
cel li destini per son protec-
tor y company en sa peregrina-
ció sobre la terra, ó en
altre cas li senyalará 'l ca-
mí, que conduirla puga ab
cumpliment dels sagrats de-
bers.

EMILIA FORTUNY.

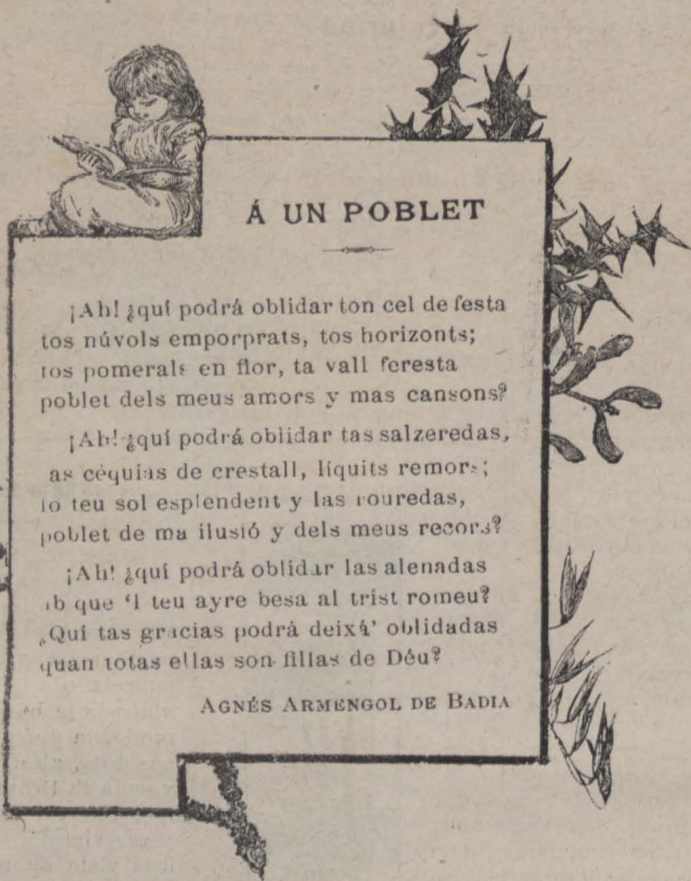
DUAS ÉPOCAS

COMENS DE SIGLE

FI DE SIGLE

À UN POBLET

¡Ah! ¿qui podrà oblidar ton cel de festa
tos núvols emporprats, tos horizons;
tos pomerals en flor, ta vall feresta
poblet dels meus amors y mas cansons?

¡Ah! ¿qui podrà oblidar tas salzeredas,
as cèquias de crestell, líquits remors;
lo teu sol esplendent y las rouredas,
poblet de ma ilusió y dels meus recor.

¡Ah! ¿qui podrà oblidar las alenadas
ab que 'l teu ayre besa al trist romeu?
¿Qui tas gracias podrà deixá' oblidadas
quan totas ellas son fillas de Déu?

AGNÉS ARMENGOL DE BADIA

Francisca Soler de Ros

DESDE lo moment que pensarem dedicar lo número de nostre Centenari á la dona catalana, creguerem ineludible deber honrar aquestas planas dedicant un recort á la inolvidable actriu que tants dias doná de gloria á nostre naixent teatro de la terra.

La Paca Soler, que aixís se l'anomená sempre, omplí ab sos triumsos durant divuit anys los anys històrics de lo Teatro Catalá.

Sa carrera artística fou tant brillant, que una resenya detallada ocuparia un espay en aquestas planas, que per no dispendiarlo nos obliga á bosquejar sols una ràpida biografia.

Tots cuants la vejerem seguir son llarch y continuat trevall no olvidarán may més ni una de sas numerosas genials creacions.

Naixqué la notable artista á Barcelona lo dia 3 de Desembre de 1833.

Filla de familia acomodada, ja que 'l seu pare era comandant d'exèrcit, comensá á la edat de 17 anys á trevallar ab una companyia de aficionats que actuava en lo Teatro Olimpo.

No comensá, com es costum, representant papers de dama jove si no ab los de primera dama, pasmant á tothom ab sa extraordinaria disposició artística.

Actuá després y també com aficionada, en la Societat El Fenix, instalada en lo Teatro Odeon. Tan fou lo que s'aplaudí y admirá son talent dramàtic y bellas facultats que l'adornavan, que determiná pendrer per

carrera lo que comensá sols com á diversió.

Solicitada immediatament per importants companyias, passá á formar part de una de ellas, actuant á més dels referits teatros, en lo de Santa Creu, avuy Principal, obtenint un triomf en la interpretació dels importants personatges que se li confiavan, dels dramas que privavan en aquella época, com eran: *Adriana*, *La mendiga*, *Catalina Howard*, *Locura de amor*, etc., e'e en que la intuició artística y forsa dramática de qu'estava dotada colocá aviat son nom ben alt.

Era particular lo que passava ab la genial artista. Agravada sa dicció per certa imperfecció vocal, semblava desaparèixer aquest defecte á la segona vegada de sentir-la, lo que s'explica esser sols degut á que l'espectador ne prescindia, atret per lo talent y forma natural y encantadora ab que la extraordinaria artista interpretava son paper.

En tant continuava representant aquellas obras viugué lo comensament gloriós de lo Teatro Catalá. Desde aquell dia se posá á son costat la primera actriu, comensant ab ell, donant vida á las populars gatadas. Sigué la primera *La esquella de la torratxa* estrenada la nit del 27 de Febrer de 1864 en lo Teatro Odeon, ahont estava instalada la Societat La Gata, de la cual prengueren lo nom las divertidas produccions del allavors jove rellojter y ja popular poeta

D. Frederich Soler.

No desampará més lo Teatro de sa terra, passant del de Odeon al de Romea.

Continuar sa historia durant los divuit anys següents sería fer á la vegada la del teatro de que Paca Soler va esser potent columna.

La Dida, *Lo ferrer de tall*, *Donas*, *Las francesillas*, *Las joyas de la Roser*, *Las pubillas y 'ts hereus*, *Senyora y Majora* y cent altres produccions recordarán sempre al fruició á la creadora de altres tants personatges.

Cal no més mirar los repartiments de totas las obras estrenadas durant tan llarga temporada y son nom se trobará al cap d'ellas.

Treballá sempre de cor y ab gran amor pera la escena patria.

¡Y si l'estimava ella al Teatro Catalá!

S no 'n fos bona prova l'haverli consagrat sa vida tota com á mare carinyosa, ho sería lo molt que patí en los dos últims anys de sa vida al no poguer compartir ab ell sas glorias. Lo veyá ja esplendent, ufá y poderós y una malaltia la retenia privantli pendrerli part. No podia resistirho. Tot ho prová, més la voluntat l'enganyava. Aná varias vegadas al escenari, ple son cor de deliciosas esperansas, confiant desempenyar son paper en l'obra que debía representarse; havia arribat á posarse lo corresponent vestit y al aproximarse l'instant per tothom tant desitjat, no podia, la veu se li nuava á la gola, la llengua no obehia y 's quedava sens poguer articular paraula. ¡Terrible lluyta!

¡La tragedia humana no feu esperar lo trist desenllás de tan preciosa vida! Doná l'últim suspir lo 31 de Janer de 1884 á la edat de 51 anys, cuan encara la sort hauria degut reservarli llarchs dias de gloria.

Acatém tals designis prestant un tribut de admiració á la preclara artista.

¡Gloria á Francisca Soler de Ros!

JOSEPH XIMENO PLANAS.

Las actrius catalanas

Es un mérit que una dona arribi á distingirse en lo teatro, ho es molt més per la nascuda en una nació que no compta per millions los habitants, ahont la mateixa exuberancia de població aporta major número d'artistas.

Tenint, donchs, en compte aytal diferencia, be podém enorgullirnos los catalans de haver conseqüit aquesta victoria.

Lo verdader naixement de nostre teatro regional, data de ben pocs anys, no més de una trentena, y, no obstant, es notable lo contingent d'actrius que tant per lo número com per la valua, han contribuït á que la escola catalana ocupés avuy un lloch preminent entre las literaturas dramáticas.

La carrera del teatro, representa pera qui la segueix un talent y una instrucció gens vulgars, aixis es que, com més bons artistas produheix un poble més afició al estudi y á las arts denota, per só avuy, que la societat més graus de civilització alcanza que cent anys enrera, ja no son los comedians considerats com á gent degenerada y despreciable, pagada de mala manera pera fer riure substituint als antics bufons, sino artistas, que unas voltas alegran ridiculisant las exageracions socials, otras commouhen representant las lluytas humanas y otras regeneran é instruheixen ab predicacions filosóficas.

Lo dir, lo representar, lo caracterisar cuant los autors concebeixen y escriuhen sols ho conseqüeix un talent extra ben conreuhit per l'estudi de las passions, per la observació dels tipos y per lo coneixement de las ciencias.

Aixó que en un home sembla d'obligació, en una dona admira cuan reuneix tals qualitats y en la terra ahont aixis passa, no hi ha dubte que la pobla una societat afanyosa de anar al devant del progrés y la perfecció, conclosos en lo de itj de saber.

Las actrius que han honrat á Catalunya, porque es una honra per una nació comptar gran número d'artistas, han sigut numerosas y molt nos plaurá consignar aquí encare sols sia son nom, á las mortas pera contribuir á perpetuar sa bona memoria, á las retiradas de la escena pera condoldrens de sa ausencia y á las actuals pera expressárlashi una vegada més nostra admiració, y animarlas ab nostre aplauso, si alguna cosa val.

En lo desaparegut popular teatro del Odeon feu sa formal presentació la dramática catalana ab las funcions en ell iniciadas per la «Societat de la Gata» per allá 'ls anys 1858. De la companyia que hi actuava, y que ab ditas funcions comensá á cridar la atenció del públich, ne formavan part la Soler y la Vilches, que estrenaren *La Esquilla de la torratxa*, y las següents *gatadas* escritas per lo testiu Serafi Pitarra, ab que amagava son nom En Frederich Soler, avuy lo verdader poeta del poble.

Era Paca Soler, com aixis se la anomenava, la figura que més sobressortí en lo Teatro Catalá per quin motiu sa ressenya li ha correpost espay més detingut en altre lloch de aquest numero.

Fermina Vilches, interpretá en no molt llarga época en dit teatro las damas joves, junt ab la avuy celebrada primera actriu D.ª Carlota de Mena, que passá més tart á treballar en la companyia del Sr. Títou en la que encara hi continua, essent després de la Paca Soler, la millor dama de nostre teatro catalá. debéntseli aixis mateix gran número de creacions en diferents tipos concebuts per nostres primers autors dramáticos.

En lo mentat teatro del Odeón, compartí lo treball artístich ab la Paca Soler, la Sra. Solá de Puig á qui la mort sorprenqué quan anava cubrintse de l'orers sa carrera cómica.

Rosalía Soler, desempeñá en dit teatro y en lo de Romea, las damas joves de infinitat de comedias; era actriu molt discreta é inteligent, que se separá de la escena, deixanthi un bon recort.

Balbina Pl, fou per algún temps la dama jove predilecta del públich del teatro Catalá, la cual junt ab la Paca Soler, estrená *Las Francesillas*, passant després á formar part de la companyia del Sr. Roca, que estrená també algunas obras catalanas, especialment las del aplaudit poeta vilafranquí, D. Francisco de Sales Vidal.

Instalat ja en lo Romea lo teatro Catalá, ajudaren á formar sa bona época, al costat de algunas de las mentadas

LA ELECTRICITAT

ALEGORÍA DE JOHNSON

actrius, la incomparable Catarina Mirambell, que 's feu popular en la creació de característiques, recordantli encara avuy ab fruició la de la comedia *Donas*, la «Sorda» de *Sota terra* y la de *Lo Pubill*. Mori voltada de gloria, deixant son nom immortal en las brillants planis de la escena catalana.

Efímera pero ben aprofitada fou la carrera artística de la dama jove Roseta Cazorro. Dotada de qualitats e intel·ligència escepcionals, se feu popular interpretant lo «Manxaire» de *Lo ferrer de tall*, la ingénua noya de *La Dida* y la lleugera senyoreta de *Donas*. Las ben fundadas esperansas d'esser una primera actriu superior, se malograren deixant la carrera que ab tan éxit comensava, per pendre estat, apartantse de la escena ab greu dolor de sos entusiastas admiradors que era tot lo públich en general.

Vingué á substituhirla la Catarina Fontova, filla del malográt primer actor del mateix nom, que lográ en algunas obras, especialment en l' estreno de *Lo primer amor*, posarse al nivell de la Cazorro. Avuy actúa en lo teatro de Novetats, després de una curta ausencia, passada en l' extranger.

Substituint á las mortas y á las retiradas de la escena, passaren per las taulas del teatro Catalá, Mercé Afeila, que estrená entre moltes obras *Batalla de reynas*, *La má freda*, *foch d' encenalls*, distingintshi notablement y Conxa Pallardó, que creá las protagonistas de *Otjer*, *Lo dir de la gent* y *Lo Pubill*, essent també molt aplaudida en la «Sorda» de *Sota terra*.

L' Agna Munner, Carme Parrenyo, Pilar y Adela Clemente, Enriqueta Guerra son las damas que actualment nos renovan las bonas memorias de las actrius més ap'audidas, mortas, y á fe que no pocas vegadas nos creyém transportats en lo que hem convingut en dirne los bons temps del teatro Catalá, sens dupte per alló de que fentnos ja vells, nos semblan millor las recordansas de la joventut.

Han deixat també bona recordansa de sa carrera artística en lo teatro Catalá, la Malli, la Cuello, la Palá, la Ferrer y la Adelina Sala, particularment las tres últimas que avuy encara s' hi dedican en las representacions que 's donan en lo teatro Novetats.

En lo desaparegut teatro del Bon Retiro, hi brillá. en no molt llarch período, Enriqueta Echenique, genial artista, que la mort nos arrebatá en lo millor de sa vida y en la plenitud de sas bellas qualitats.

Los autors catalans que probaren d' implantar la sarsuela en nostre teatro, trobaren bonas intérpretes de sas concepcions en la Mateu, la Curriols, la Alemany y la Quintana, que feren célebres *Robinson Petit*, *Las cent donzellas*, *La festa del barri*, *Los estudiants de Cervera*, *La fra de Sant Genis*, *Los pescadors de Sant Pol*, y moltas altres obras d' aquest género, que han anat decayent á mida que aquellas artistas han desaparegut.

Aquí dech terminar las breus noticias que de las actrius catalanas nos ha sigut possible condensar en tan curt treball, mostra sufficient de las moltes que han contribuít á glorificar las produccion dramáticas del renaixement literari catalá.

SIMON ALSINA Y CLÓS.

Un éxit teatral á fi de sigle

Qualquiera tiempo pasado fue mejor.

Es probable que avuy no ho diria de la mateixa manera l' inspirat Jorge Manrique; porque aixis avansant, avansant, se veuen unas cosas que si un s' entretenia en meditarlas, en trauria deduccions que farián parlar á las pedres... Pero, vaja: ¿qui s' hi dedica á meditar ni á fer filosofias en lo sigle del vapor, de la electricitat, de la dinamita, etc. etc.? Aixó de pensar encaparra y casi sempre dona mals ratos. La gent d' avuy no vol fondarías. Es ja prou sábia; prou artista y sobre tot prou adelantada y no necessita més que esbrijo, distracció, avivar los sentits... (pero no 'ls del cor, se enten) que aquest com més quiet mellor.

Vegis si no las penas que passan los pobres empresa-

ris de teatros, pera ferhi anar á la gent; porque lo qu' ells diuen; «Ab obras serias, no hi ha cap empresa que s' hi fassa rica.» Y ab aquestas teorías, que la realitat sanciona, los escenaris van assemblantse una fotografia treta del paradís de Mahoma.

Fa poch temps, llegirem que en un dels teatros, en que s' hi donan representacions del género lleuger, s' hi havia estrenat una obra de las millors, d' aquesta mena de repertori, ab lo que com es de suposar nos feien venir desitjos de véurela.

Comprarem donchs las butacas als revenadors, costum imprescindible en los dias festius, si es que á més de veure la obra, se desitja sentir las paraulas quan declaman; y entrarem al teatro, que ab poca gent en la primera pessa, s' ompli de gom á gom, al comensarse la cacarejada producció.

Empunyada pel mestre la batuta y aixecat lo teló de boca, comença l' acte ab un coro de senyoras. Las veus anémicas; l' afinació deixant bastant que desitjar, la lletra no s' entenia; pero los trajos eran lleugers, volejadors, plers d' antiqüelas y sarrells d' or, y 'l públich aplaudi ab totes sas forsas. Acabat aquest, lo baix, vestit de moro, doná unas grans camadas per la escena, en la que successivament hi aparegueren lo tenor, ab trajo de torero; la tiple, bastant desenvol·lada de formas, adornada á la faysó de las potentadas de la rassa roja y la contralt ab un vestit á la usansa de las

damas de la cort de Carlos IV, comensantse entre aquestos diversos personatjes, un diálech en llenguatje de *casa de vecindad de Madrid*, pel que 's vingué en coneixement, que 'l tenor festejava á la dona del moro; que la *pell roja*, se deixava obsequiar; que la contralt, que á pesar del traje d' europea, li era filla, estava enamorada del obsequiador de la seva *mamá* per lo que impulsada pels ge'os, espiava al seu pare cada volta que la parella parlava dels seus amors; y ab tot aixó, la tiple somreya, la noya s' entristia. 'l moro s' enfurismava y 'l públich reya, reya y aplaudia estrepitosament fins á fer alzar cinch y sis vegadas lo teló de boca en lo que s' hi veyan pintats los retratos de Lope y de Moratin, que sortosament per ells, enclosos dins dels plechs de la cortina, no podian presidir l' entusiasme dels inteligents espectadors del fi de sigle.

Tot repetintnos que la obra que acabavam de veure representar, era (segons autorisats parers, de la premsa) de las mellors d' aquesta mena de repertori, girarem la vista enrera y en la nostra aturdida imaginació, se 'ns aparegué lo teatro que tant y tant nos havia deleytat en la primerenca aubada de la nostre joventut.

Situat en un estretíssim carrer de la ciutat vella, petit com una esclofulleta de nou, tenia també pintat en lo dintell del escenari los retratos dels clásichs autors del teatro antich, quals obras intercaladas ab las dels inspirats poetas dramátichs del any xexanta, representavan la inolvidable *Paca Soler*, en Villahermosa y en Garcia.

Allí també 'l públich aplaudia fréneticament; pero 'ls seus picaments de mans, no eran per la exhibició de formas mitj cubertas, pels vestuaris de glassa, per las paraulas de doble sentit, per *Malagueñas* y *Peteneras*, que en aquell temps, ho haurian cregut repertori de cafeti; aquell públich, menos adelantat que 'l d' avuy, tenia la ignocenta debilitat de entusiasmarse ab lo realisme de bona lley del *Tanto por ciento*; ab la virtut de la heroina de la *Cruz del matrimonio*; ab la subli-

mitat de sentiments de por *Derecho de conquista* y de tantas y tantas obras, representadas ab exemplar maestría per aquell aplech d' artistas, tan valiosos com modestos, ab los que 'ls espectadors (satisfets, de que 'ls hi haguesin fet enlayrar l' esperit á mes elevadas regions) se identificavan, barrejant mes de duas voltas qualque llágrima entre sos entusiasmas picaments de mans.

Lo progrés no podia haver passat en vá, y á la societat del fi de sigle, pera ferla anar al teatro, li es precis veure á las coristas transformadas en cornetas, y als actors en una mena de *clowns* que declaman, cantan y ballan. Pero tot té las seuss compenacions; avuy los autors d' aquest productiu género, tampoch tenen perque amohinarse en compondre la faula; ab tenir prou eaginy pera combinar glassas, ball y llums de bengala, se 'ls hi fá franch l' argument. ¡Y lo qu' hem adelantat ab trenta anys!!

DOLORS MONCERDÁ DE MACÍ.

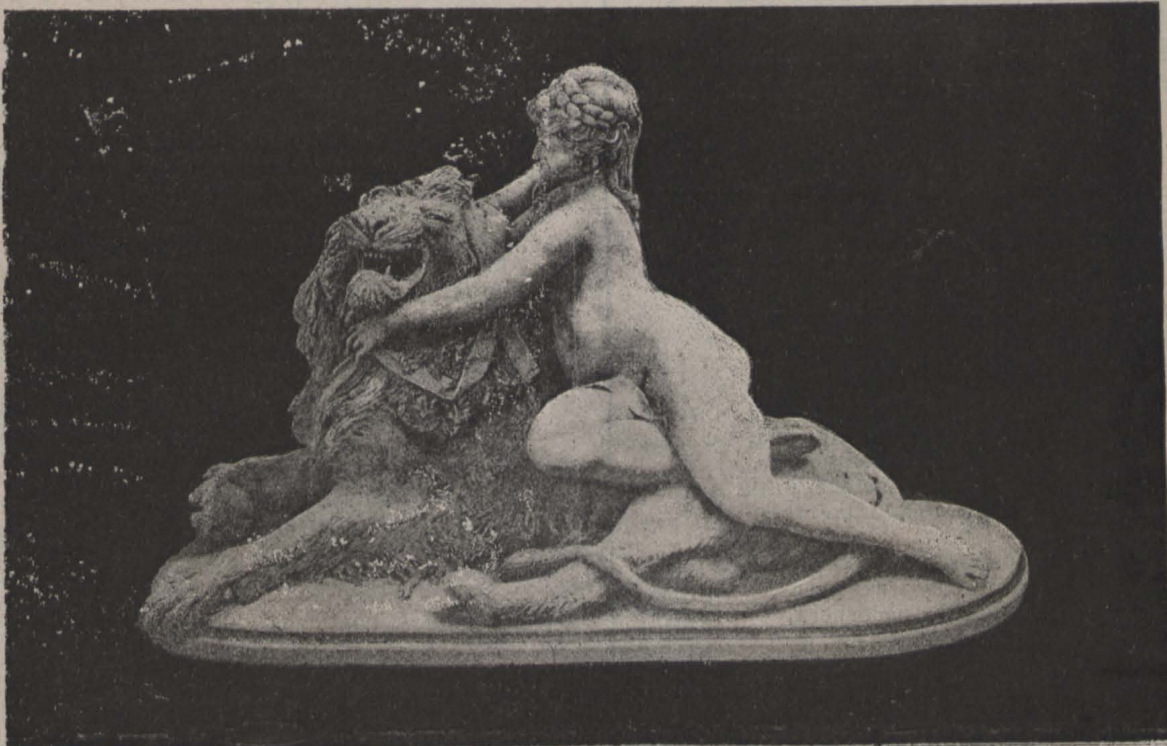
En un album

En las nits claras d' estiu
contemplo 'ls estels com brillan
y llegeixo en son teixit
lo nom de qui 'ls dona vida,
nom etern que sempre 'l diu
l' aucell ab sas melodias;
la mar ab son rouch panteig;
lo vent ab sa veu aspriua
y 'l cor creyent, quan ab se
sa pregaria al cel envia.

AGNA VALLDAURA

LA BELLESA DOMINANT LA FORSA

ESCUPTURA DE VALLMITJANA

NOTA ARTÍSTICA

SORTIDA DEL TEATRO

UN VETERANO DE L' ANY VUIT

Assegut en lo llinar
d' una bissantina porta,
un avi de vuytanta anys
plora 'ls tristos desenganys
de la vida: 's desconorta
tot esguardant un fossar.

No ploréu, l' humanitat
veu en vos gloriosa historia;
si admira 'l portal per l' art,
en vos ne pot contemplar,
veterano, un llor de glòria
que ab vostra sang fou regat.

M.º DOLORS FITER É INGLÈS.

A UN AUCELLET

Canta, alegre cadernera,
enfila tendra carsó,
tu que pobre presonera
n' encoratjas lo meu cor.

Y es ben cert, aucella mia,
que distraus tu mon dolor,
y es ben cert que com follia
n' escolto ton cantar dol.

Jo que visch y 'm desconorto,
jo que ploro penas greus,
m' aconsolo, cadernera,
oïnt los refliets, teus.

Jo te tinch empresonada,
lo mon m' empresona á mi;
tu ab mas festas t' aconsolas,
per ma esperansa 'l cor viu.

FERNANDA SORRIBAS.

A LA VERGE DE MONTSERRAT

Esposa dels cantars, bella morena,
á la qui, contemplant de gracia plena,
lo Salomó divi
d' entre les filles de Sion hermoses
com rosa entre les flors més oloroses
un dia n' escullí.

Tu per ser de ina Patria la Regina
deixares lo bell sol de Palestina
en felisíssim jorn.
Per seti ne prengueres Barcelona,
y 'ls cors de tots sos fills prest per corona
tingueres al entorn.

Tant l' aymares la terra catalana
que no ovirantla be desde la plana
pujares al serrat.
Ara te n' has tornada montanyesa,
més no per só has perduda ta bellesa
Reina de Montserrat.

Desde 'l trono gentil que la natura
ab sos gòtichs penyals en eixa altura
a xeca en honor teu,
ara veus verdejar les encontrades,
veus les viles y pobles á remades
que 't regalá 'i bon Deu.

De tos llurs habitants ets adorada;
tots cada jorn al clarejar l' aubada
aquí giran sos ulls:
perque n ets de ses ànimes l' aurora
y ets, Maria l' estrella protectora
que ls salva dels esculls.

Tot l' any ab lo delit de l' anyoransa
tu 'ls veus trescar, lo cor plè de gaubansa
camí de ton Palau:
no 'ls dol deixar los pobles y masies
podent tastar del Cel les alegries
debaix ton mantell blau.

La llum de gloria oviran en ta cara,
de ton somriure carinyós de mare
dolsors ne van xuelant.
No digues á eixa rassa fervorosa
que, encara que morena n' ets hermosa,
be prou te ho va cantant.

Mentres gosa ta dolsa companyia
himnes d' amor ressonan nit y dia
en ten jardí florit.
y al empunvar lo bàcul del romiatje
tot catalá se 'n dú ta santa imatje
grabaua dins son pit.

A reveure, es lo crit de despedida
ab que deixa ta casa benhedida;
y be que 'l pot llensar!
com també del Empir n' ets Sobirana
si no t veu en la terra catalana
al Cel t' ha de trobar

ANTONIA GILI Y GÜEL.

(NOTA ARTISTICA)

PRENENT MINYONA

LAS DOS GERMANAS

Orfans, jo las coneguí,
encar eran molt petites
la una se deya Dolors
y l' altre 's deya Casilda.
A certa edat, la primera,
de l' altre, ja 's distingia
en qu' era més virtuosa,
més bona y caritativa,
li agradava 'l trevallar,
així com vestir sensilla;
en cambi Casilda n' era
una noya presumida
que seguinte tots los balls,
las modas y las amigas,
se gastá tots los seus bens
trobantse allavoras rendida.
Compadescuda Dolors,
de sa germana Casilda
li entregá tot lo se i dot
perque fes canbi de vida,
y ella 's tancá en un convent
de germanas Carmelitas.
Durant un any no se sab
quina costum portá escrita,
lo cert es que al hospital
poch després fou recullida
agonitzant al moment
en brassos d' una hermanita.

ANGELINA BORÉS DE XIMINIS

AB MOTIU DEL PRIMER TREN QUE ARRIVÁ Á PIERA, DE
LA NOVA LINEA DE MARTORELL Á IGUALADA

¿Veyéu? Per allí á llevant ja 's veu fumera.
¿Será que ja ve? Si; així ho demostra
lo seu brunzent xiular. Ja 's veu son rostre
que avansa majestuós dret á Piera.
¿Vritat que quan es lluny sembla una fera
que corra per tirarse á sobre vostra?
Donchs no 's fera, no, no: es una mostra
del progrés que 'ns alenta en gran manera.
Ja es aquí. ¡Aleluya! L' alegría
contempleu de la gent com puja y baixa
y l' amich, lo parent, tothom encáixa. .
marxa ¿-entiu? demana lliure via...
Feuli pas, pierenchs; vila preuada.
¡Ja va de Martorell!, fins á Igualada!!

APOLONIA COSTA DE LL.

TRES PENSAMENTS

Mentres un pensament feya
un ne brodava al reals
y en un test, propet ahont seya,
un altre 'n vegi esclatar.

BLANENCA.

LAS FEYNERAS

La dona en lo teatro catalá

A la opinió equivocada suposan alguns preceptistas, que 'l teatro La d'esser l' escola de las costums, en lo sentit de que ab las produccions escénicas las costums se milloran ó 's perverteixen. Lo teatro es una diversió, que per molt que impresioni al espectador, aquest ne surt y als pochs moments d' haver caigut lo teló veu que lo que ha presenciat no es mes que una faula; y l' avaro segueix sentho á pesar de que en lo drama li hagen fet

veure las perniciosas consecuencies de l' avaricia y 'l gelós no deixa de serho per molt que en la tragedia li hagin fet notá 'ls funestos resultats de la gelosia, ó en la comedia hagin escitat l' hilaritat del públich las ridiculesas de la mateixa passió. L' home que 's converteix ab un exemple fingit, es *rara avis* en lo mon.

Peró si 'l teatro no es en aquest concepte l' escola de las costums, es y deu esser lo reflexo de las costums, es dir, l' escola històrica d' ellas.

Per tal motiu es que l' escriptor busca l' exactesa d' època y lloch en l' indumentaria, en los fets y fins en los sentiments dels personatjes; no en los sentiments íntims, que aquests generalment no presentan diferencies remarcables, sino en los generals de l' època y poble en que l' acció 's desenrotlla. L' amor de pare, las afeccions d' amiat, per exemple, del mateix modo se 'ns revelan en l' antiguitat que en nostres dias. Lo cas de la mare grega que dona l' arma al seu fill dientli que vagi á la guerra y que si no 'n torna victoriós lo retornin mort, los fets de 'n Joan Blancas y de Guzmán sacrificant los seus fills en aras de la patria, en tant no 'ns demostran que l' amor paternal en aquells temps se sentia diferentment d' avuy, en quant nos los relata l' historia com heroismes, es dir, com escepcions. En cambi, aquells sentiments que tenen general esterioritat, com lo sentiment guerrer, lo religiós, etc, presentan notabilissimas diferencies en l' historia antiga, en l' Edat mitjana, en l' actualitat y en los diversos pobles.

També l' escriptor escénich nos presenta 'l caràcter distint de cada classe social en un mateix poble, y d' aquesta diversitat de caràcter, los dramàtics ne

treuen los efectes més interessants y més naturals posantlos en contacte en los seus arguments.

Aquestas son generalitats de que ningú que escrigui per l' escena se 'n pot sustraure, perque en lo teatro, donada una acció, s' hi ha de veure lo que passa naturalment, y lo atenent á las anteriors indicacions, la naturalitat desapareix.

Al dir aixó, es clá que deixém apart aquells espectacles que precisament se basan en lo sobrenatural, ja suposant l' acció en regions ideals, ja valentse de procediments tràgichs ó de maquinaria escénica.

Los autors catalans del renaixement del nostre teatro, no podian prescindir d' aquestos estudis d' observació y donaren obras en las que s' hi retratava perfectament lo caràcter dels fills de Catalunya y entre ells del de la dona catalana.

Comensá la renaixensa de nostre teatro regional, al mateix temps que en lo francès se posaren en voga 'ls arguments fonamentats en donas cortesanas ó que mancavan á la fé conyugal y aquestos arguments eran traduhts ó bé imitats en lo teatro caste lá.

Apesar dels èxits extraordinaris que obtenían en Fransa semblants dramas y de l' acceptació que 'ls hi davan en castellá, 'ls autors catalans, que coneixían abduas literaturas forasteras y que en ellas estudiavan los procediments escénichs, no presentaren á las taulas cap *Dama de las camelias* ni cap *Suplici d' una dona*. ¿Per qué? Perque en nostras comarcas no hi trobavan lo tipo per aquesta mena d' arguments. Casos aislats poden serhi, pero afortunadament tan escepcionals en nostres potlets de montanya y de la costa y en las pagesías, ahont allavors se localisavan los arguments dramàtics, que hauria semblat y sigut exòtich lo que s' hagués exhibit d' aquella mena en l' escenari.

Aquesta circumstancia es molt laudable per la dona catalana, y la fa objecte de gran consideració.

Repàsinnse aquellas primeras produccions del nostre renaixent teatro y observis en ellas los caràcters de las donas; le senzillesa, l' amor á la familia y l' amor al treball las distingeix.

Mes endevant los autors buscaren nous horizons, volgueren presentar tipos de donas ab tendencias als que 'ns exhibían los escriptors forasters y tingueren de fer, en lloch del *drama catalá*, 'l *drama en catalá*. Tingueren de portar l' acció escénica á Barcelona, á una populosa ciutat ahont hi regna 'l cosmopolitisme de costums, ahont hi habitan numerosas co'onias d' estrangers, que si certament han donat importancia á la capital de Catalunya, no es menos cert que han contribuit á que de la ciutat desapareixessen en bona part las genuinas costums catalanas. Aquí, en aquesta barreja d' usos, ahont se celebran *soirées* y 's donan *lunks*, y las senyoras vesteixen á la *dernière*, y abundan los *restaurants*, y 's pronuncian *toasts*, y 's parla del *sport*, y 's cantan *lieder*, y 's va als *clubs* y als *meetings*, y 's fan *kermeses* y *tómbolas* y 's donan *corridas de toros*, aquí vingueren á buscarhi tipos de donas que poguessen proporcionar efectes escénichs de gust afrancesat.

Aixís y tot, las donas del moderníssim teatro catalá no arriban als extréms de la Gautier y la Nana, perque 'ls escriptors, ab molt bon criteri, han pensat que no eran verossímils entre nosaltres aquells tipos que de la vida de París han tret en Dumas y 'n Zola.

No: la dona típica de nostre país, pot presentársela en las taulas desgraciada víctima si 's vol, pero may descaradament perduda, de sentiments perversos. Si una que altra se 'n troba y un dramàtich vol portarla á las taulas com á fet històrich, no será aquesta *la dona catalana*, sino que será *una dona catalana*, escepcional, que per lo mateix no pot constituir tipo de nostras classes socials, com ho constitueix en altres paisos.

Algunes protagonistas dels dramas catalans, tenen lo caràcter enèrgich, d' energia varonil, y aquestas efectivament son figuras propias de la terra. No falta qui vol

explicar lo fonament d'aquest caràcter de la dona catalana, dient que prové de la situació en que fins y fins sigles s'han trobat nostras con arcas durant las guerras de successió, de l' independència y fins de las intestinas que desgraciadament s'han anat succehint en Catalunya, suposant que aixís s'ha encarnat en las fillas d'aquesta regió l' energia que 'ls homes han degut demostrar defensant los seus drets y las sevas hisendas.

Tal vegada si serà aquest lo motiu de l' esmentada particularitat; però debém fer una observació que parla també molt en favor de las donas de la nostra terra. Generalment en tots temps y en tots los punts, las guerras continúas han portat la desmoralisació, y si en las catalanas les calamitats de las guerras en lloch de desmoralisarlas las hi han donat energia, proba aixó la natural bona índole de las fillas de nostra terra, per més que juntantse aquesta qualitat ab lo caràcter del nostre llenguatge, á ne 'ls forasters ellas se 'ls hi representin adustas. Y fins lo pareixer adustas no se 'ls hi té de pendre á mal, si 's repara que ho tenen com á arma defensiva y no com ofensiva; que si fossen adustas en absolut, no seria com es en ellas un distintiu l' hospitalitat.

Inseguint donchs aquells naturals preceptes, aquellas reglas que s' acudeixen á tots los que 's dedican al cultiu de la literatura dramática, 'ls autors cataláns del nostre modern teatro han degut pintar á la dona catalana, senzilla, treballadora, aymant de la seva familia, compassiva, enérgica, perque aquestas son las qualitats que las adornan y que en conjunt las presentan com á tipo distint de la dona dels demés paissos y de las altres comarcas.

CONRAT ROURE.

EN LO TELÉFONO

L' ARREPENTIMENT

HAVIA arribat lo doctor, passava com de costum la visita per la sala de «Jesus», pero al arribar al llit número 15, son rostre canviá d' aspecte d' una manera notable. Era que veyá á la mort com li arrebatava una victima mes.

S' acostá al llit, pulsá á la malalta, y després de llenyar un sospir casi imperceptible, dictá la recepta al *practicant*,

va fer posar las *tablillas* de *Vi-Ex* (*Viaticum Extremunció*), y surti apressuradament de la sala, com si temés que 'ls *practicants* s' adonessin de sa turbació.

Y en veritat que si lográ ocultarho als *practicants*, no ho conseguí per la pobre Roseta, la ma'alta del número 15 que comprenent la significació d' aquell sospir va tornar-se encara mes pàlida que lo que d' ordinaria-ment ho estava.

La pobre Roseta acabava de despertar de son llarch somni y fins allavors no s' havia fet càrrech de la trista realitat en qu' es trobava.

Mil pensaments á qual mes crudel li vingueren á la memoria. Allavors vegé en sa imaginació á las innumera- bles victimas que havia arriastrat al abim del vici al- santantse amensadoras contra ella y senyalantla com l' autora de sa perdició.

Vegé á son po' re aymant, boig de dolor, desesperat, arrastrarse ab la cadena del presiri y acusantla com instigadora del crim que havia comés...

Volgué plorar y no pogué puig que fins per xó li faltavan forsas. Aná per invocar lo sant nom de la seva mare, y la veu se li nuá á la gola.

—¡Oh dolcissim Jesús, ajudau-me!—¡Verge Santissima, intercediu per mi!—y caygué en son llit abatuda y demanant forsas á Deu perque la tragués d' aquell trán- zít tan horrorós.

Encar no havia acaba' d' invocar aquets dolcos noms, quant acompanyat d' una *hermana* entrá en la sala un sacerdot d' aspecte venerable, que ab pas grave y magestuos se dirigí en vers al llit qu' ocupava la malalta.

—Roseta, Roseta, exclamá la dolça veu de la *hermana*. Aquí hi ha un sacerdot que ve á visitarla. Creguim; si 's reconcilia ab Deu, li tornarà la salut de l' ánima y tal vegada la del cos, al mateix temps que sa concien- cia se tornarà á tranquilisar.

—¡Ay, *hermana*, que desgraciada soch!— exclamá la Roseta. Jo he sigut una mala filla, una dona malvada; tan, que dupto que hi hagi perdó pera mi.

—¡Deu es gran y misericordiós, objectá 'l sacerdot.

L' *hermana* deixá que la Roseta obrís son cor al re- presentant de Deu y se 'n aná á pregar á l' altar que hi havia al cap de la sala.

Poch després de mitja hora lo sacerdot se retirava cap baix y pensatiu, sens dupte per las horripilants con- fessions d' aquella desgraciada

Al endemá quant la campana del Hospital donava l' última batallada de l' *Angelus*, la Roseta entregava son ánima al Criador. La mort la sorprengué en la poética salutació á Maria.

Tals miracles fa obrar l' *arrepentiment*.

FRANCISCA ARQUÉ CLAPÉS.

LO QU' ELLAS NE DIUEN UNA MONADA

PENSAMENTS

La dona és com l'aygua: pren lo color de lo que te al costat.

J. VERDÚ

Si la dona 's corregeix deis defectes que l'home li atribueix, perderia ab ells tots son encants.

FREDERICH SO:ER

La dona sempre es superior al home; tant en lo bé com en lo mal. Ella arriba á ser, segons lo camí qu'empren, àngel ó dimoni.

F. MATHEU.

Jesús al fer-se home va renunciar el amor de la dona; sí l'hagués sentit potser hauria deixat de ser Deu.

ANGEL GUIMERÀ.

Crech que, en general, los homes, y, sobre tot las donas, quedan més agraits als favors que fan que als favors que reben.

Ser objecte d'un favor obliga á la gràtitut.

JOAQUÍM MARIA BARTRINA.

La dona es l'únic idol que podem adorar sense contrariar la lley natural.

APELES MESTRES.

Mare, filla, esposa, germana ó casta amiga, la dona es qui sembra de flors l'asprés em de l'existencia humana.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

Amor y cel son sinónims: àngel y dona també.

MANUEL RIBOT Y SERRA.

Fins la dona més entussiasta per la llibertat se deixa esclavisar per la moda.

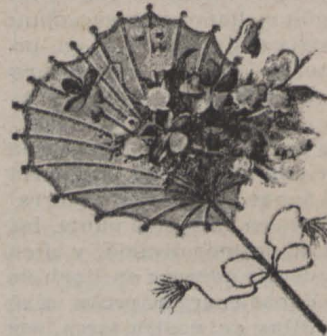
ROSSENDO ARÚS Y ARDERIU.

La dona deuria ser nostra preocupació constant, per que en sa virtut, en sa puresa, en sa educació estriba la felicitat dels pobles.

ANTON FELIU Y CODINA.

Los que volen igualarvos al home son los vostros més mortals enemichs. La vostra missió no es dominar lo mon sino influir en l'home.

V. ALMIRALL.

Una dona bona es un tresor inajreciable.

NEUS PUJOL.

La dona com á mare es la fidel guardadora y ferm sostén del honor de la familia.

PILAR PARERA.

Una dona «de moda» es una dona esclava per sa propia voluntat.

DOLORS AMAT.

Se fa més digna de la corona de gloria la dona mare que la dona religiosa.

ENCARNACIÓ PARDO.

Lo pitjor càstich per un marit infidel, es lo estar unit ab una esposa á la que res li pugui tirar en cara y que sigui tan prudenta com virtuosa.

MARIA JOSEPHA MASSANÉS.

Lo sol dona vida á las plantas. Las ànimas sense l'amor no viuen.

MARGARIDA TAULET.

Lo verdader amor sols existeix en la familia.

Lo demás es una malaltia dels deus.

CONCEPCIÓ PARDO.

La dona exerceix gran influencia en la societat; quant més ilustreu á la dona, mes instruhit será l'home.

CONCEPCIÓ GIMENO.

La dona es lo ser menys fet per la lluyta y 'l que ha de lluytar més en la v.da.

AGNÉS ARMENGOL.

La dona es ab frecuencia joguina del home; mes jay del home que arriba á ser joguina d'una dona!

EMILIA DEÀ PLÀ.

La dona sols viu quant sofreix; per aquesta rahó totas deurian comensar á contar sa existencia desde 'l dia que comensan á estimar.

DELFINA AURELIA.

LA DONA CATALANA

n aquest important assumpto ningú menos apte que jo podria encarregar-se li fer lo retrato de la dona catalana.

Criat fora del país y casat ab una madrilenya ¿cóm volen que jo tracti de la dona catalana, que pera mí es intractable?

Y no prenguin pas aquesta paraula en mal sentit, puig la uso sols com sinònima de inabordable, que no sé pas si es prou castissa.

La primera vegada que vaig tornar á Catalunya de hont faltava feya molt temps, era jo un jovenet de vintun anys y portava una pila de visites de mas germanas pera llurs amigas.

Estranyat de que en lloch m' oferissin la casa, no vaig poguer menos de ferho present, ab tota la franquesa d' un castellá—quina llengua era llavors la meva—á las duas joves de la casa en que m' trobava de visita, y una d' ellas, la més gran me respongué:

—No se 'n estranyi: aquí no es costum oferir la casa á un jove quan hi ha noyas en ella.

Més tart he anat tenint amichs y 'n conto més de una dotzena de molt íntims que son casats. A cap ni conech la dona. Y es que aquí á Catalunya se necessitan totas las herbetas de la nit de San Joan pera entrar en lo interior de una familia.

Fins dificultats he trobat pera tractar ab alguna intimitat á las mevas propias parentas, perque tenen por del dir de la gent Y aixó que soch lletj, petit y vell. A menos que no vulguin rebrem precisament perque tinch totas y cada una de aquestas tres qualitats

Clares que al parlar aixís no 'm refereixo á la dona aristocrática, quins costums son los mateixos per tot arreu, sino á la de la classe mitja, tan tractable á Madrid, per exemple, y tan inaccessible aquí.

De aquesta darrera ne conech sols las qualitats físicas; las morals las hi sabrá 'l marit... si es que un marit pugui may arribar á coneixe las qualitats de la seva dona.

Més aviat alta que baixa, de formas desarrolladas, color sa, quan no se 'l llença á perdre á forsa de enfarinarsel, vistosa y agradable, la dona de la nostra classe mitja en general vesteix ab senzillés y elegancia y la roba li escau bé.

Diuen que es casolana y feynera; però los passetjs, los teatros y las iglesias son sempre plens de gom á gom, y no son pas las donas las que s' hi troban en minoria.

La dona catalana es molt esquerpa. Que no li vagin pas ab camándulas, perque responderá ab un rebuf.

No sé pas hont he llegit que la dona no oblida may los atreviments que un hom se pren ab ella, però que 'ls perdona sempre.

Aixó no s' es pas escrit pera la dona catalana. Aquesta ni oblida ni perdona may los atreviments de certa mena

Que á Catalunya no 's veuen pas tants matrimonis desunits com en altrás provincias de Espanya, es una veritat. Ara si aixó depén de la virtut de la dona ó de la paciència del home, ó vice versa, no seré pas jo qui ho digui

Molt pot contribuirhi l' aislament en que la dona catalana viu de tot tracte que no sia lo del seu marit, per alló que diuen: qui evita la ocasió, evita 'l perill.

Que te fama de ser de costums severos, poch amiga de donar escándol, molt recatada y honesta, es cosa que no 's pot pas negar; mes jo que no l' he tractada gaire, no puch pas assegurar si aquesta fama es ben meres-

cuda. Lo més que podré fer, en obsequi de ella, es pensar que realment es tal com diuen.

No 's pot dir que un caball es bo fins que se 'l posa á proba y no hi ha ningú que vulgui fer aquesta proba ab la seva dona.

De la dona del camp ja 'n puch dir alguna cosa més, perque la tinch més tractada.

Feynera com ella sola, s' alsa abans del auba y no reposa un moment fins que se n' entorna al llit, no gayre tant. Estalviadora fins á la avaricia, abans no gasta un quarto se 'l mira y remira vint vegadas, y moltas voltas... se 'l torna á ficar á la butxaca. Perque es lo que ella diu: l home ha de guanyar los diners y la dona 'ls ha d' estalviar, perque no es cosa de treure al sol més de lo que hi ha á l' ombra, ni de estirar lo bras més de lo que permet la màniga, ó de allargar la cama més de lo que dona de sí 'l llenzol; que ningú sab lo que pot sucsehir y que sempre es bo tenir un reconet pera la vellesa. Sab ser mestressa de casa seva y generalment es ella la que 'n porta l' govern interior. Fa anar molt dretas á las fillas y, si alguna flaca té, es pera los fills, sobre tot pera 'l gran, que es lo qui ha de perpetuar la casa. A aquest li té casi be tan de respecte com al seu marit.

De vota sense hipocresia, li agrada anar á missa cada dia, si pot, y á rosari los dias de festa á la tarde, pero no es gayre amiga de obrir la bossa als capelláns. Séria ab tots los homens que no sian lo seu marit, té molta semblansa ab lo tipo clássich de la matrona romana. Ni de fadrina ni de casada está may pera cansos ni romausos. La seva a-presa ab los homes está típicament expressada en aquesta corrande de la nostra terra:

La vaig veure á la finestra
que estava rentant los plats;
li vaig dir cara de rosa,
y ella á mi, morros de gat.

Aquets son los únichs datos que puch donar de la dona catalana.

CELS GOMIS.

TIPO CATALA

Una pubilla.

A LA VERGE

Jo cerco la bonansa dintre vostre ermitatge.
 ¡Oh reyna de mos somnis gentils y falaguers,
 qu' es trist del mon sentirne los trámpols de l' oratge!
 fugint de sa tempesta contemplo vostre Imatge
 ¡quan endolsiu ma pensa, tresor de vida y plers!

A vostra bella sombra jo hi trobo la ventura
 que en vá lo mortal cerca dintre la Humanitat;
 Vos allunyau mas penas y ab ellas l' amargura,
 puig sou la pau iamenta, la font de la dolçura
 ensemps sento en mon ánima lo vostre amor sagrat.

Jo vinch á visitarvos á dalt d' eixa cinglera
 qu' en lo raser del temple batega lo meu pit:
 eterna, engelosida s' hi veu la primavera
 del pensament qu' es ditxa ¡que bella y encisera!
 y baix dosser de gloria reposa mon esprit.

Que 'n servan de bellesas; aqui tot enamora,
 per xó en vostra capella jo busco lo conhort
 ab l' ansia que desitja lo pit l' infant que plora,
 ab lo desitj que 's cerca minvar los mals á l' hora
 y ab l' ansia ab que apetona la mare 'ls fills del cor.

Voldria ma caseta al cim d' eixa serrada
 fugint dels egoismes de lluytes y ambicions,
 voltada de flors bellas per feusen gey y ramada,
 quals flors ostentant perlas del plor de la rosada,
 brillejan com las alas dels joves papellons.

¡Cantau! Cantau poetas lo dols nom de Maria,
 pulsau divinas arpas, hermosos angelets,
 que 'ls cors d' amor s' encenen al nom de Verge Pia
 y al temple ja s' enlayra celística armonia
 qu' es coro de lloansas dels tendres aucellets.

FRANCISCA R. DE AYNÉ.

IDILI

—Pastoreta: de qui son aquestas blancas ovellas?
 —Mevas son, lo llenyater,
 mevas son las ovelletas.
 —Per ferme passar la set
 sabriau una fonteta?
 —Agaféu aqueix torrent
 que 'l teniu á la ma esquerra,
 una font hi trobaréu
 hont se hi abeuran las muelas.
 —No se si creurehos ó no
 que potsé 'm burléu, donzella.
 —Jo de vos no 'm burlo pas
 que ni 'n sé ni 'n vinch de mena.
 —Si me la ensenyessau vos
 no m' exposaria á pérdrem.
 —Los homes per fer cami
 no necessita donzellas.
 —Mes las necessita 'l cor
 que d' amor coneix las penas.
 Si las mevas vols guarir
 me ferás content de veras.
 —Passéu per casa demá,
 hi veuréu la mare meva,
 si la meva mare ho vol
 lo qu' es jo no hi poso trevas;
 que si tu m' estimas tant,
 jo mes y de mes enrera!

MARIA DE BELL-LLOCH.

LA BELLESA

Lo que més nos esclavisa.

Breus observacions dirigidas á las noyas solteras

CARISSIMAS, hermosas, discretas y, sobretot, benévolas oyents, que no heu tra-passat encara lo dintell del edifici, de cautivador aspecte, anomenat: *Matrimoni*. Perdoneume, tendres colometas, l'atreuiment de que dono mostra al emprendre la tasca que m' he imposat; perdoneume si, deixantme portar del amor y admiració que totas vosaltres m' inspireu, apareixo á vostres ulls indiscret ó imprudent, tal volta; es la primera vegada que 'm dirigeixo directament á vosaltres y aixó farà que, poch destre, potser, en parlar devant d' un públich d' aquesta naturalesa, 'm ruborits: y cometi alguna inconveniència que no dupto joh, amables nenas! me dispensaréu, atesa la meua inexperiencia en cuestiones com la que va á molestar la vostra atenció ..

Oh, no tinguéu por, frescas poncellas, no arruguéu lo vostre front puríssim: seré breu: sé molt bé que vosaltres no veniu obligadas á escoliarme y jo 'm guardaré prou de abusar de vostra paciència. ¡Sols 'us demano ab tota humilitat cinch minuts d' atenció, adorables criaturas!

Y entro resoltament en materia.

L' objecte primordial d' aquesta peroració, no es altre que 'l de ferhos, (repeteixo que 'm perdonéu l' atreviment), algunas peitas observacions respecte de la línea de conducta que veniu observant desde 'l punt en que 'us vesteixen de llarch, fins al moment que logreu pescar un marit, si es que encara queda algun aspirant á aquesta plassa. Amabilíssimas oyents: Segóns la estadística publicada no fá gayre, 's contan actualment á Espanya 407 777 solteras, es á dir: quatre centas mil y pico d' individuos del *sexo débil* de las que no han pogut ó no han volgut, ó no 'ls han deixat entrar en lo gremi matrimonial.

Aquesta xifra segurament qu' á vosaltres 'us semblará per demés excessiva; al ías que á mi y á la majoria dels que formém en las filas del *sexo lleig* (lo qual no es veritat porque entre 'ls homes, modestia apart, també n' hi há algun de guapet, y aixó de cap manera ho dich per mi) de segur que 'ns semblará molt reduñida la tal estadística: per la meua part confesso que estava en la creencia de que á Espanya era major lo número de las solteras, ab perdó de las que m' escoltan. Ara bé ¿sabéu qui 'n té la culpa de que no hi hagi més afició á fer viatjets á la cúria?... Vosaltres y ningú més que vosaltres, poncelletas de quinze anys en amunt, y dispenseu la manera de senyalar. Poscuvo la má a' pit, y fredament examinéu un per un los vostres actes durant lo festeig, y los papers que obliguéu á representar al candidat que s' ha empenyat (si 's vol pot subratllarse aquesta paraula, donantli 'l significat que 's vulga) que s' ha empenyat en guanyar las eleccions del vostre cor. ¡Si fa esgarriar lo que feu patir al pobre xicot! Are angunias. are duptes, are celos, després renys, més tart plors, al cap de un rato, si tant convé, algun qu' altre desmay y aixis successivament aneu agotant tots los recursos de que disposeu, desde las caricias més empalagosas, fins á la més abruñadora basca, que n' hi ha per atontir al home més despatxat. Tot aixó deixant apart lo rengló de las sogras, que no vull tocar (al rengló, no á las sogras) per falta de temps. ¡Si avuy

dia lo qui te la suficient abnegació per decidirse á pendre muller, segons s' acostuma á dir, mereixeria un monument .. ó dos!

Convensuts com estém tots del malestar que regna entre 'osaltres, las solteras, porque 'us costa molt pescar un marit, per modest que sigui, y donada, per altre part l' *escama* que s' observa entre 'l género masculí, jo, encara que ni modestament, m' atraveixo á cridar la vostre atenció, oh, tendres donzellas, sobre las següents observacions que, sens ánim de ferir lo vostre amor propi, tinch l' honor de presentarvos:—Tota noya que 's decideixi á agafar promés, ho fará ab bon fi, es á dir, ab lo ferm propósit de casars; si va no més que per passar temps, coquetejant ab un y ab l' altre, á més de que li pot passar alguna desgracia, segurament que 's quedarà per vestir sants Procureu ser sobretot formals, sense ser ridículas y modestas sense ser hipócritas; mireu sempre 'l matrimoni com un cosa molt seria y á aquest fi, estudeu molt lo geni é inclinacions del que ha de ser lo vostre marit: si no congenieu no 'us hi uniu de cap manera, penseu qu' es una trista gracia que per tenir un dia la satisfacció de dir «ja soch casaca» s' hagi de passar tota una vida de penas y sufriments... ¿Continuhó?... No; veig que 'ls méus pobres concells no se 'us assentan gayre bé y no voldria indisposarme ab cap de vosaltres; ¡Déu me'n guard! Ab aixó no canso més Prou heu fet suportantme fins aquí. Potser un altre dia, ab més calma tornarém á tocar aquesta teclá —He dit.

JUST ALEIX.

NOVETAT ECUESTRE

Clowns famellas.

UNA BELLESA

T' HO PREGO

Cuan vejis la lluna
que ab son raj de plata
fa llum á la serra
ahont tens ta morada,
mirala; t' ho prego,
mon cor t' ho demana
que 'n ella se trobin
las nostres miradas.

RUFINA DELGADO.

GUSPIRAS

Las llágrimas dels quinze anys
Son gotas d' aygua florida,
Com mes sovintet se banyan
Mes y mes los ulls ne trillen.

Espinas son las del trenta
Qu' endolen las pobres ninas
Ab un dol que may se trahuen
Per mes que 'ls duri la vida.

Mes jay Deu! las dels quaranta
Creman lo cor, son matzinas...
Ulls cansats mirém al cel,
Que la terra es massa trista.

VICTORIA PENYA DE AMER.

¿PER QUÉ ESCRICH EN CATALÁ?

Escrich en catalá per varis motius,
tots ells prou poderosos

Primer: perque es ma llengua y aixis donchs per dignitat dech usarla. Segon: per conveniencia, ja que sols en la llengua materna se pot expressar ab sinceritat y naturalitat lo que 'l cor sent y la imaginac.ó crea.

Per més que á nosaltres no 'ns lo sembli, tot producte verament personal ó propi, se resentirá de falta de naturalitat si ho expresém en diferenta llengua de la que ho hem concebut, será com una traducció y las traduccions per ben fetas que sian may arriban al original. Recordo que cuan anava al colegi, nos escribiam varias amigas en llengua castellana; don'ns confesso que los termes y construccions verament castellans me semblavan, (y mas amigas me confessaren lo propi), mots d' artifici, que res nos deyan al cor, en camti alguna atalana da que de tant en tant nos escapava era en lo que trobavam mes sabor. y era perque allí s' hi veyia traspuar l' ánima retratant la naturalesa íntima de la qu' escribia.

Tercer: escrich també en catalá com á protesta de las imposicions que sofreix ma patria Catalunya de part de la que deuria esser sa germana, no sa madrastra.

ANTONIA ESCLASSANS.

TARGETA

A D. NARCIS MOLLERA SUBIANECIA

Formar ab aque stas lletras lo nom de sis carers de Barcelona.

MONTSERRAT GRAU

GEROGLIFICH

LO OR
al 25 DDI
KATALI

Maria, Teresa, Rosá.

VICTORINA GIRALT.

